

מראי מקומות- בכורות כ"ח

תקנה שישום אותו בדמים ושוחטו ואוכלו, ונותן דמיו לכהן הבא ראשון. וגם במש"כ רש"י דאם עברו הל' יום ולא מצא כהן דשוחטו ומולחו עד שימצא כהן, ולמה לא ישחטנו לעצמו ע"י שיתן דמיו לכהן. וע' במרומי שדה (על המשנה כו:): שהביא מש"כ ר' גרשום שם דאם לא מצא כהן דיקברנו, והעיר עליו כנ"ל, דלמה לא אכלו הישראל, וע"ש שכ' לחדש דכל זמן שלא ניתן לכהן אין הישראל רשאי לאוכלו, ע"ש מה שהאריך בזה, ומה שהעיר ע"ז מספק בכור, דרשאי הישראל להשאירו אצלו מספק ולאכלו, ע"ש מש"כ.

(ג) **אינו רשאי לקיימו אפי' יום א' - פרש"י**, אי לא משכח כהן, שוחטו ומולחו עד שימצא כהן. והק' המהרי"ט אלגאזי (אות כ"ד), למה ישחטנו, הרי עיקר הדין דיאכלנו שנה בשנה הוא שצריך לאוכלו בתוך השנה, ואם בלא"ה אינו יכול לאוכלו עד שימצא הכהן, א"כ מהו התועלת לשוחטו מקודם, ונמצא דע"ז מסריח. ותי' דדעת רש"י דדין בעל מום דצריך לאכול בעל מום בתוך שנה הוא מדרבנן, והטעם שתקנו רבנן כן הוא כדי שלא יבוא לידי תקלה לענין גיזה ועבודה. וא"כ, כל ששוחטו ומולחו שוב ליכא חשש, ובעל מום ליכא בה מצות אכילה אפי' מדרבנן. וע"ע בחי' הגרי"ז שהביא מש"כ רש"י לעיל (כו:), אדין דשנה בשנה, דמבואר שיש לו ב' ימים ולילה א', וכ' רש"י דמיירי ששחטה ביום האחרון של השנה, ויכול לאכלו ליום זה וגם למחר, לב' ימים ולילה א'. והק' הגרי"ז, למה באמת יכול לאוכלו למחר, הרי הדין הוא דצריך לאכלו בתוך השנה. ותי' דמשמע מדברי רש"י דהדין הוא רק לענין שחיטה, דצריך לשחטו בתוך השנה, ולזה יהי' א"ש גם דברי רש"י כאן, ולא התחיל קו' המהרי"ט א. וע"ע באבנ"ז (יו"ד ב') שכ' על דרך זה.

(ד) **אבל מפני השבת אבידה - ע' ברש"ש**, שהביא מש"כ השיבת ציון בשם אביו הנודע ביהודה להביא רא' מכאן להסוברים דדין דצריך

(א) **האי יהי' לך לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן, וכו' - ע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (עמ' נד) שכ' שיש ב' דינים שונים בדין מתנת כהונה, א', שהיכא שראוי להקרבה, דאז הוי דין מתנ"כ מדין קדשי המקדש, וכמו חזה ושוק, דמתנת הדין הקרבה של הקרבן זכה הכהן בקרבן (או בחלק שבו), וב', היכא שהוא בעל מום, ואינו ראוי להקרבה כלל, אז הוי דין מתנת כהונה בפנ"ע, שאין שייך לדין הקרבה כלל, רק הכהן זכה בו מחיים בלא דין תורת הקרבה כלל. ויצא לו כן מהגמ' כאן, דלימוד על בכור בע"מ שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה. וביאר תוס', דהיינו דחטאת ואשם שהם לכהן כשקריבין למזבח, אם הוממו, שהמזבח מפסיד חלקו, מפסיד גם לכהן, אבל בכור אפי' בע"מ לכהן הוא. והיינו, דבכור יש לו חידוש דין, דגם כשהומם, שאין לו תורת הקרבה, מ"מ יש בו דין מתנת כהונה. וכ' דמזה נלמד גם דהיכא שיש לו דין הקרבה, דדין המתנה הוא מחמת ההקרבה, דאם כל דינו אין שייך להקרבה כלל, א"כ מהו בכלל החידוש דאינו דומה לחטאת ואשם, זה פשוט, שהרי מתנתו אין שייך להקרבה כלל, ומאי שייך לחטאת ואשם כלל, אע"כ דגילתה התורה בזה דדין מתנת כהונה שבו היכא דהוקרב הוא מחמת ההקרבה. וע"ע באבי עזרי (בכורות ה', ג'), ד"ה והנה צ"ע, דהוכיח מדברי תוס' להיפוך, מהא דצריכין קרא לומר דבכור דינו לכהן אע"פ שהוא בעל מום, ואינו דומה לחטאת ואשם, משמע דאף בכור בעל מום דין מתנתו הוא מחמת קדושתו, ע"ש באריכות.**

(ב) **אבעיא להו, היכי קאמר נולד לו מום, וכו' - ע' במהרי"ט אלגאזי (אות כ"ד) שהביא מה שנח' רש"י ותוס' בסוגיין, דרש"י ס"ל דמיירי שהוא ביד ישראל, ותוס' פי' ביד כהן. והק' על רש"י, דאי מיירי שהוא ביד ישראל, א"כ מ"ש ממצות מתנות כהונה הזרוע והלחיים וכו', דקיי"ל דאם אין שם כהן ליתנם לו דמעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן, ובכור נמי, כיון דנאכל לזרים, למה הקלו חז"ל לאחרו ל' יום, כיון דאפשר לעשות**

ותי' דצ"ל דנשחט על פיו היינו שצוה לעבדיו ולבני ביתו לשוחטו, דהוי כמו שחטה בידים.

(ט) **דלמא בדוקין שבעין ודבריו הכל- הק'** המהרי"ט אלגאזי (ל', ב'), למה לא אוקמי' שנמצא שהי' מום עובר, ומה שהפסידו היינו משום דהי' מניחו עד שיפול בו מום, ואז הי' שוחטו בהכשר, ולא הי' מפסיד. ותי' דאי"ז אלא כדבר שגורם לממון, שהרי עכשיו אינו שוה כלום, שהרי תם הוא ואינו יכול לשוחטו, ומה שאולי יהי' יכול לשוחטו אח"כ אם יהי' בו מום, מ"מ בשעה שהזיקו לאו ממנוא הזיק אלא דבר הגורם לממון, ואף אינו בתורת ודאי, ולכן ודאי יהי' פטור בכה"ג.

(י) **משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה- פרש"י** (בל"א) משום שעוברין על דברי חכמים דס"ל דאין מגדלין בהמה דקה בא"י. ותמה בהערות להגרי"ש, הישראל עובר איסור וקונסין לכהן. וכ' דלכן פי' ר' גרשום דמייירי דהאי בכור של בהמת כהן הוא, והכהן גידל הבהמה דקה. וגם ע"ז תמה להגרי"ש, דסתמא דגמ' עכשיו מייירי בבהמה של כהן ולא רמז ע"ז כלום, וצ"ע.

(יא) **טימא את הטהור... מה שעשה עשוי- ע' בגמ'** דפי' דמייירי שאגע בו שרץ, והק' בהערות להגרי"ש, אם נגע בו שרץ, מה שיין לומר מה שעשה עשוי על הפסק דין, הרי בלא"ה טמא משום שנגעו בשרץ. ותי' דא"ש לפי מש"כ הקצות (כ"ה, ד') דמה שצריכין להיות נשא ונתן ביד, וכו', אין הביאור דצריך לעשות כן בכל בממון, או לטמא כל הטהרות, אבל כיון דעשה שום מעשה, למשל אם נגע בקצת טהרות שוב יכולין לחייבו על הכל. ולפי"ז, א"ש מה ששנינו דמה שעשה עשוי, דרק משום שהפסק דין שלו עשוי, יכולין לחייבו על כולו.

(יב) **ותיפוק לי' דטעה בדבר משנה- פרש"י**, דמשנה היא בחולין. ותמה ע"ז השפת אמת, דאם כבר היו המשניות מסודרין, לא הי' טעה בו ר' טרפון. ולכן פי' דכיון שנתברר אח"כ ע"י עדותו של תודוס הרופא שכשרה, א"כ הוי דינו כמו טעות בדבר משנה.

לאכול בעל מום בתוך שנתו אינו אלא מדרבנן, דלפי הרמב"ם והסמ"ג דס"ל שהוא דין דאורייתא, א"כ מה שיין להקל בדין זה משום השבת אבידה. וחידש הרש"ש דס"ל לרמב"ם דמן התורה אין מונין השנה אלא משעה שנולד בו מום, דזהו הזמן שהוא ראוי לאכילה, וא"כ כל הסוגיא דמבואר דמונין משעת לידתו אינו אלא מדרבנן, וא"כ בנוגע דין זה אמרי' דמשום השבת אבידה נותנין לו שלשים יום [ואולם יש לעי', לפי זה אם נולד לו מום בתוך שלשים יום ללידתו, דמדאורייתא מונין לו משעת המום, א"כ מה יהי' הצד דנותנין כל' יום לאחר השלמת השנה, ואולם למסקנא א"ש].

(ה) **ועדיין תיבעי לך, וכו'- הק' השטמ"ק השלם בשם התו"ח**, מה הי' הה"א לפשוט מהברייתא, ומאי אולמ' ממתני'. ותי' דאולי מדקאמר אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפי' שעה א', משמע שבא המום בתוך שנתו.

(ו) **אר"א, מנין לבכור שנולד בו מום בתוך שנתו שנותנין לו שלשים יום אחר שנתו, שנא' וכו'- והעיר בחי' הגרי"ז**, הא לעיל אמרי' שהוא משום השבת אבידה. ותי' דאולי זהו רק אם אמרי' דנותנין לו שלשים יום דוקא לאחר שנתו, אבל לפי ר"א, דלעולם נותנין לו עוד שלשים יום לאחר השנה, א"כ שפיר י"ל דנלמד מקרא [ואולי יש ליישב בזה קשייתנו על הרש"ש, דלפי צד זה דמוסיפין לו' יום, אם נולד לו המום בתוך לו' יום איך מוסיפין לו, הרי מדאורייתא הזמן הוא עד שנה לאחר לידת המום, ולפי"ז א"ש, דעל צד זה של הגמ' דמוסיפין לו על השנה לו' יום, שפיר הוי מן התורה ולא משום השבת אבידה, וצ"ע בזה].

(ז) **ר' מאיר סבר גזרי' מומין שבגוף וכו'- כ' תוס' דאף דקיי"ל כר"מ בגזירותיו**, אבל זה נחשב קנס ולא גזירה, ולכן לא קיי"ל כר"מ בזה. אולם ע' בהל' להרמב"ן כאן דאכן כ' דהל' כאן כר"מ משום דקיי"ל כר"מ בגזירותיו, וכ' המהרי"א אלגאזי (כ"ז) דמבואר דס"ל להרמב"ן דגזירה הוא ולא קנס. וכן הביא לדינא מהשאלות, ומבואר דס"ל דהוי גזירה ולא קנס, שהרי השאלות עצמו הוא המקור (שהביא תוס') דקיי"ל כר"מ בגזירותיו ולא בקנסיו.

(ח) **לימא תנן סתמא כר' מאיר- הק' השטמ"ק השלם בשם התו"ח**, הא ודאי כר"מ הוא, שהרי אין הרואה משלם אלא מדינא דגרמי,

יג) **חדא, דטעה בדבר משנה חוזר- כ' הבעל המאור בסנהדרין** (סוף יב. בדפיו) דשמע משם א' מחכמי הדור שלפניו דהאידנא לית לן טעה בשיקול הדעת, שכל ההלכות פסוקות בידינו, או מן התלמוד, או מן הגאונים שאחרי התלמוד, אלא כל הטועה הרי הוא כטועה בדבר משנה. אבל הבעה"מ חולק עליו, אלא כל היכא שאין טעותו מתבררת מן המשנה או מן התלמוד בלי שום ספק, זה נחשב דטעה בשיקול הדעת.